

# NYHETER & DEBATT

## Vem fick utmärkelsen?

Sidan 12

**Nätverk och utbyte om undervisning  
på engelska behövs** Sidorna 6–7

**Högskolor kan tilldelas rätt att ge examen på  
forskarnivå inom ett område** sidan 3

**Lagstiftningen på diskrimineringsområdet  
behöver vara tydligare** sidan 9

**Krafttag i Luleå för fler kvinnliga professorer** sidan 10

# Efter jul...

**Klockan är fem på morgonen. Jag kör bilen från landet till Linköping och tar sedan tåget mot Stockolm. Det är mörkt, mörkt, mörkt! Mörkret mörka tankar föder. Snart är det jul och nyår. Det är dags för årsbokslut.**

År 2009 går för mig till historien som året då allt skulle hända och inget hände. Ett och ett halvt års utvecklingsarbete av ett nytt sätt att granska kvaliteten i svensk högre utbildning har inte kommit närmare ett förverkligande. En till att börja med spännande vandring i ett sammansatt landskap liknar nu mest en vandring i gytta, och nu när året snart är slut så är den vanligaste frasen i samtal med medarbetare, lärare, forskare och politiker: efter jul!

## Entusiasmen tar slut

Under långa resor mot förnyelse, där varje skeende och varje detalj ska diskuteras och debatteras så blir bristerna i vårt svenska sätt att besluta uppenbart. När vi slutligen nått den flerdimensionella optimeringen, där alla fått sitt, då är orken och entusiasmen slut. Jag minns Bernhard, svetsare vid bruket, som efter en ovanligt lång genomgång och diskussion av söndagens fotbollsmatch säger: "Är vi klara, har vi diskuterat varje spark, tanken

bakom den och vad resultatet blev av den?" Men risken med en alltför långdragen diskussionsprocess är att man blir uttråkad av hela frågan; ja, att själva begreppet kvalitet får en tråkighetsstämpel. Begreppet löper risken att bli lika tråkigt som mina fula och outslitliga byxor av vadmal och som min mor sa var av bra kvalitet när jag som tioåring klagade på att byxorna var just fula.

## Kvalitet ska vara engagerande

Men kvalitet är och bör vara engagerande, "coolt" och hett. Kvalitet är att arbeta engagerat och baserat på kunskap om vad som lyfter studenternas lärande så att vi når målen med utbildningen; att studenterna har lärt sig det vi ville. Och gärna mer. Kvalitet skapar nöjda, nyfikna och kompetenta studenter. Studenter som vågar pröva nytt. Utan dem har Sverige ingen framtid.

## Överens om grundbultar

I den snart ett och ett halvt år långa diskussionen om ett nytt sätt att granska kvalitet tror jag att vi,

dvs. lärosätena, Högskoleverket och politiken, har kommit överens om några grundbultar. Kvaliteten på utbildningarna är det viktiga. Inte kvaliteten på lärosätets kvalitetssystem. Kvaliteten har tre "ägare"; lärosätena och dess lärare, studenterna och arbetsmarknaden. Granskningen ska ge besked om ifall utbildningarna är av god kvalitet och om studenterna har nått avsett resultat. Eller enklare, är utbildningarna av hög kvalitet och utbildar de studenter av hög kvalitet? Och är den kompetens som utbildningarna ger studenten rätt, sett såväl genom arbetsmarknadens parters ögon som genom tidigare studenter?

Ett politiskt förslag om ett nytt kvalitetssystem bör basera sig på dessa enkla förutsättningar.

Utformningen och införandet av ett sådant system bör ske i samverkan mellan lärosätena och Högskoleverket och i samarbete med studenter och arbetsmarknad.



Anders Flodström  
universitetskansler

*God jul!* **EFTER JUL!**

## NYHETER&DEBATT

Nummer 8. 2009

### Redaktion

Anne-Marie Liberg, tfn +46 8 563 086 18  
Åsa Klevard, tfn +46 8 563 086 10  
Fax: +46 8 563 086 00

**Ansvarig utgivare** Eva Fern Dahl

**Form** Lena Ernstson

**E-postadresser** till medarbetare på Högskoleverket följer principen fornamn.efternamn@hsv.se.

### Högskoleverket

Luntmakargatan 13  
Box 7851, SE-103 99 Stockholm  
Tfn: +46 8 563 085 00  
Fax: +46 8 563 085 50

**Tryckeri** Åtta.45 Tryckeri AB,  
Solna, december 2009

### Prenumeration

På [hsv.se/prenumerationer](http://hsv.se/prenumerationer) kan du registrera dig och starta en prenumeration. Högskoleverkets prenumerationer är gratis.

### Adressändring

På [hsv.se/prenumerationer](http://hsv.se/prenumerationer) kan du logga in och redigera dina kontaktuppgifter. Du kan även meddela adressändring via [anita.bergquist@hsv.se](mailto:anita.bergquist@hsv.se)

NYHETER&DEBATT utkommer med åtta nummer per år. Nästa nummer kommer i mitten av januari 2010.

NYHETER&DEBATT är tryckt på miljövänligt papper.

Tipsa gärna andra om tidningen och citera den gärna – men ange källan.

Redaktionen har rätt att korta och redigera inskickade bidrag.

**Högskoleverket** är en myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Verket arbetar med kvalitetsbedömningar, tillsyn, uppföljningar, utveckling av högre utbildning, utredningar och analyser, bedömning av utländsk utbildning och studieinformation.

[www.hsv.se](http://www.hsv.se)

 **HÖGSKOLEVERKET**  
Swedish National Agency for Higher Education

# Dags att mäta genomströmning på annat sätt

**Kvinnor studerar effektivare än män. De tar ut sin examen i större utsträckning än män och de gör det på kortare tid. Det här visar en ny rapport från Högskoleverket. Men i rapporten påpekas att man behöver mäta på olika sätt för olika studentgrupper.**

ORIGINALFOTO JANN LIPKA



Lena Eriksson, utredare på Högskoleverkets analysavdelning.

Högskoleverket har länge mätt hur lång tid det tar för studenterna att ta examen. Men i rapporten påpekas att man behöver mäta på olika sätt för olika studentgrupper eftersom studenterna har olika avsikter med sina studier. En del läser till exempel bara en eller ett par kurser och planerar inte att ta en examen. Vi har också fortbildning i högre åldrar när man bara läser i kompetenshöjande syfte. För andra är en examen helt avgörande för att få arbeta inom ett visst yrke. Högskoleverket har därför påbörjat arbetet med att utveckla andra och mer varierande sätt att mäta hur studenterna tar sig igenom utbildningen.

De mått som sedan länge använts för att mäta genomströmning är dels examensfrekvensen efter ett antal år, dels brutto- och nettostudietider i examen. Det är också det internationella sättet att mäta och systemet bygger på att studenter tar ut sin examen. I rapporten konstaterar man att nuvarande mått bara bör användas för yrkesexamina. För generella examina och fristående kurser anser Högskoleverket att måtten måste utvecklas.

## Det handlar om dem som inte tar examen

– Det hela handlar om dem som inte tar examen, säger Lena Eriksson, utredare på Högskoleverkets analysavdelning. Hon berättar att de som har lägst examensfrekvens är högskoleingenjörer – bara 37 procent av dem som börjar läsa till högskoleingenjör tar examen.

– Men i de särskilda studier vi gjort där vi följt vissa program termin för termin ser vi att hälften av dem på högskoleingenjörsprogram som inte tagit examen varit registrerade hela programmets längd, fortsätter Lena.

– Förmodligen får de jobb ändå. Men för utbildningar som leder till ett legitimationsyrke, exempelvis sjuksköterska eller läkare, måste man ha ett examensbevis för att få utöva yrket och inom dessa är andelen som tar examen mycket hög.

– I andra länder är det självklart att man ska ha ett examensbevis, säger Lena. Så är det inte i Sverige och det kan bland annat bero på att svenska arbetsgivare inte tycker att det är så viktigt.

## Hur ska vi göra då?

Högskoleverket menar att man för yrkesutbildningar med låga examensfrekvenser också måste komplettera med information om varför den är låg.

– För fristående kurser har vi börjat med att titta på hur många poäng studenterna har klarat av dem de registrerat sig för. På så sätt kan man följa även studenter på fristående kurser.

– Vi har hitintills inte haft uppgifter om när man är nybörjare på generella program, men den uppgiften har vi nu sett till att den finns. Då kan vi så småningom även se examensfrekvensen för dessa.

Lena betonar att om man verkligen vill veta mer om varför studenterna tar eller inte tar en examen så behöver man fråga studenterna själva – får de jobb utan examen och vilken typ av arbete får de till exempel?

Till sist säger hon att hon skulle välkomna en diskussion om vad man menar med genomströmning. Ska studenterna ut fortast möjligt? Är det ett misslyckande om en student inser att han eller hon valt fel och byter utbildning? Är det verkligen meningsfullt att definiera genomströmning genom att mäta examensfrekvens? Kanske är det dags att definiera om begreppet ... ■



**Mått för genomströmning i utbildning på grund- och avancerad nivå**

Högskoleverkets rapportserie 2009:29 R

TEXT  
ÅSA KLEVARD

## Du vet väl att du kan prenumerera?

Du som är intresserad av vad Högskoleverket gör kan ta del av vår information på flera sätt. Genom att anmäla intresse på [www.hsv.se/publikationer](http://www.hsv.se/publikationer) kan du skapa en egen prenumeration på nyheter inom olika ämnesområden och på nyhetsbrev.

# Högskolornas kontroll på bisysslor fungerar bättre

**Högskoleverket har följt upp högskolornas kontroll på lärarnas bisysslor. Sedan den förra tillsynsrapporten som togs fram 2001 har högskolorna förbättrat sitt arbete och numera finns det i de flesta fall tydliga rutiner.**



Det finns ett förbud för alla offentligt anställda att ha förtroendeskadliga bisysslor. Riksdagen beslutade dock 1985 om ett undantag för högskolelärarna. De ska ha rätt att utöva vissa bisysslor inom forskning eller

utveckling, så kallade FoU-bisysslor. Anledningen är att öka samarbetet mellan högskolan och näringslivet så att forskarnas resultat och kunnskap utnyttjas. Enligt högskoleförordningen är högskolorna skyldiga att informera lärarna om vilka regler som gäller för bisysslor. Lärarna är i sin tur skyldiga att redovisa sina bisysslor för högskolan.

Högskoleverket kom med en tillsynsrapport 2001 om lärarnas bisysslor där man fann vissa brister i rutinerna och högskolorna fick ett

antal rekommendationer. Även Riksdagen publicerade en rapport förra året där de också pekade på en hel del brister.

– Vi hade tänkt följa upp vår rapport från 2001 tidigare, men när vi fick reda på att även Riksdagen var på gång med en granskning valde vi att avvakta vår egen uppföljning tills deras var klar, säger Charlotte Ejsing, verksamhetsjurist på Högskoleverket.

## Positiva resultat

Högskoleverkets uppföljningsrapport är nu klar och högskolornas information och kontroll av lärarnas bisysslor är betydligt bättre 2009 än 2001. Det varierar dock fortfarande ganska mycket mellan lärosätena.

– Nästan alla högskolor har utförlig och aktuell information om vad som gäller för lärarna som har bisysslor. En majoritet av högskolorna går till och med längre än vad förordningen kräver genom att ha inarbetade rutiner och system för att

regelbundet påminna lärarna att rapportera in sina bisysslor.

## Umeå lyfts fram

Eftersom rapporten visar att det överlag ser mycket bättre ut idag ligger fokus på att lyfta fram goda exempel som kan inspirera och ge tips till andra högskolor. Umeå universitet uppmärksammas i rapporten för sitt arbete.

– Vi vill lyfta fram Umeå som ett gott exempel på hur ett lärosäte kan arbeta med dessa frågor. Vi har till och med lagt deras redovisning som en bilaga till rapporten. Genom att vi lyfter fram goda exempel, men även en del brister, hoppas vi att högskolorna blir uppmuntrade till ett fortsatt arbete i samma riktning, säger Charlotte.

Det finns dock några brister som vissa högskolor till exempel behöver jobba vidare med. Det saknas rutiner för att begära in uppgifter från lärarna eller att informationen inte är uppdaterad. Högskoleverket tänker följa upp de lärosäten som fortfarande inte lever upp till gällande regler. ■

TEXT  
KRISTIN  
LINDQVIST

FOTO  
PIERRE  
ZOETTERMAN

**Högskolelärarens bisysslor – en uppföljning**  
Högskoleverkets rapportserie 2009:31 R finns att ladda ner på [www.hsv.se](http://www.hsv.se)

## Större tryck på högskolan vid lågkonjunktur

Fler 19-åringar söker sig direkt till högskolan när det är lågkonjunktur, men även fler studenter som redan är i högskolan fortsätter sina studier.

– Det blir ofta fokus på att många vill börja studera när arbetslösheten är hög, men man bör vara medveten om att också befintliga studenter stannar kvar längre, menar Torbjörn Lindqvist, utredare på Högskoleverket.

Högskoleverket har undersökt om det är möjligt att fastställa ett samband mellan konjunktur och högskolestudier.

– Tanken är att det kan vara en

hjälp för högskolorna när de ska planera sina utbildningar i det korta perspektivet. Vi har valt att fokusera på 19-åringar eftersom de är den känsligaste gruppen för konjunkturförändringar. Sambanden är komplexa och svårångade eftersom det är så många faktorer som påverkar, men vi har lyckats ta fram en modell som avser 19-åringar och den visar ett övertygande samband, säger Torbjörn.

Analysen har också kommit fram till att lågkonjunktur påverkar även befintliga studenter eller studenter som redan tagit examen.

– När arbetslösheten ökar fokuse-

ras det ofta på att antalet nybörjare ökar. Men det är faktiskt också fler som stannar kvar i väntan på att arbetsmarknaden ska bli bättre. Efterfrågan på utbildning ökar alltså från flera håll. Det är en viktig slutsats som vi vill förmedla med den här analysen.

Torbjörn menar vidare att man inte kan räkna med att satsningen på fler utbildningsplatser enbart kommer att leda till att fler nybörjare bereds plats i högskolan. En del platser kommer sannolikt att nyttjas av studenter som redan befinner sig i högskolan. ■



Torbjörn Lindqvist, utredare på Högskoleverkets analysavdelning.

TEXT  
KRISTIN  
LINDQVIST

FOTO  
ALEXANDER  
FLORENCIO

# De största frågorna måste lösas globalt

– Kan barn lära sig på egen hand, utan lärare? Den forskningsfrågan ställdes och besvarades av professor Sugata Huitra vid Newcastle University på World Innovation Summit for Education, WISE, i Qatar i november. Det berättar huvudsekreterare Lena Adamson på Högskoleverket som var med på konferensen.

– Professor Huitras anförande var den absoluta höjdpunkten på en otroligt välorganiserad och pampig konferens, fortsätter Lena.

Han monterade helt enkelt upp en dator med internetuppkoppling i en vägg i ett fättigt kvarter i Dehli. När han två månader senare studerade vad som hänt möttes han av barn som ville ha ”a faster processor and a better mouse”. Han har sedan fortsatt med en rad liknande studier med barn både från fattiga tsunamidrabbade tamilska byar och barn från engelska storstäder. Han finner samma resultat överallt, barn kan lära sig oanade saker på egen hand med hjälp av en dator i en trygg miljö och så länge de får arbeta i grupp. Det kommer alltid att finnas platser där duktiga lärare inte kan eller vill vara, sa han, det här är ett sätt att verka för att de 75 miljoner barn i världen som idag inte har tillgång till skola kan få en hel del utbildning ändå.

– Jag träffade många intressanta personer på konferensen, berättar Lena, till exempel Omans tidigare socialminister och landets första kvinnliga minister, Thuwayaba Ahmed Al Barwani. Hon berättade till exempel om sina åtta år som kvinnlig minister i ett beduinsamhälle.

## Det behövs ett internationellt forum för utbildning

Qatar Foundation har tagit initiativ till denna första WISE-konferens, ett komplement till OECD:s arbete i dessa frågor. Man menar att det måste finnas ett internationellt

forum för utbildning precis som för ekonomi och klimatfrågor. De stora frågorna som hunger, fattigdom, klimatförändringar, terrorism, social, kulturell och politisk utveckling måste lösas via utbildning och forskning. Ingen av frågorna kan heller lösas ur ett nationellt perspektiv menar man utan de måste lösas globalt och globala lösningar kräver globala individer. Detta var det huvudsakliga och ständigt återkommande temat hos många av talarna, att utbildningssystemens väsentliga ansvar är att utbilda individer med ett globalt samvete.

## Etik- och värderingsfrågor lyftes fram

Att bo och studera utomlands är den bästa träningen för att utveckla respekt och tolerans för andra kulturer, något som ibland visserligen är lättare att säga än att leva upp till, menade Dr Christian Bode, DAAD (Deutscher Akademischer Austausch Dienst), ”exchange for change”. Men bara två procent av världens studenter i högre utbildning studerar någon gång utomlands. Internationalisering hemma är därför en mycket viktig dimension inom den högre utbildningen – vi måste både ta studenterna till världen och ta världen till studenterna. Att ständigt vara uppkopplad kan också bidra till detta menade till exempel Biz Stone, en av grundare av Twitter. Andra pratade om vilka kunskaper och kompetenser som behövs i framtiden.

Man lyfte särskilt fram etik- och värderingsfrågor liksom språkkunskaper och språkträning. Engelskan som globalt språk förespråkades av flera och då inte av engelsmännen själva. Vi borde helt enkelt gå mer från ”träning av hjärnan till träning av hela människan” menade professor Chowdari, National University of Singapore.

## Viktigt skilja mellan ackreditering och kvalitetsutvärdering

Peter Williams, tidigare chef för Quality Assurance Agency, QAA, i Storbritannien, talade om kvalitets-säkring av högre utbildning i en global värld. Han menade att begreppet fortfarande befinner sig i ”ungdomsåldern” – det innehåller för många oklara begrepp och vi har mängder av olika system. Syftet menade han bör vara både att ge statlig kontroll, klar information och att främja studenternas lärande. Han poängterade också att man måste skilja mellan ackreditering och kvalitetsutvärdering, det är en konceptuell skillnad mellan dessa begrepp. Peter Williams menade också att behovet av ett register över tillförlitliga kvalitetsutvärderingsorganisationer växer.

– När jag pratade med honom efteråt så kände han redan till Högskoleverkets förslag på nytt utvärderingssystem, berättar Lena. Han var positiv men sa också att det viktigaste vid införandet av ett nytt system är att lärosätena har accepterat systemet – det måste finnas ett partnerskap mellan lärosätena och den kvalitetsgranskande myndigheten. ■

Länk till WISE – World Innovation Summit for Education, [www.wise-qatar.org](http://www.wise-qatar.org).

TEXT  
ANNE-MARIE  
LIBERG

FOTO  
LENA  
ADAMSON

# Undervisning på engelska

**Hur kan man höja nivån och stödja både studenter och lärare i att uttrycka sig på akademisk engelska? Under en välmatad konferensdag i Stockholm den 24 november tog cirka 300 deltagare från landets lärosäten del av forskningsresultat, problematiseringar och goda exempel. Här är några röster från konferensen.**

## ”Språkvalet är en fråga om kvalitet”

**Johan Svantesson Sjöberg från Lund och Jonas Boström från Uppsala var två av studentrepresentanterna på konferensen.**

### Varför är ni här?

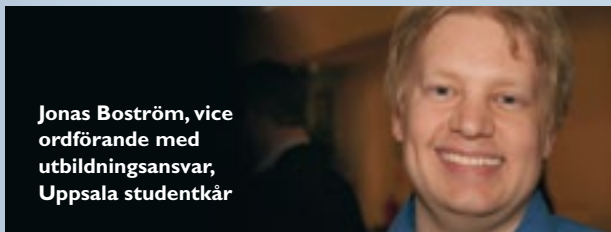
**Johan:** – Luna har som en av sina fokusfrågor i år att undersöka hur väl undervisningen på engelska fungerar och om den kan förbättras. Det är frågor vi kommer att ta upp till diskussion med lärarförslagsnämnden och fakulteten.



**Johan Svantesson Sjöberg,**  
ordförande för Lunds  
naturvetarkår (Luna)

### Vilka erfarenheter har ni själva?

**Jonas:** – Som naturvetare har man ju haft mycket kurslitteratur på engelska. Det blir problem när man inte får den svenska terminologin för sitt ämne. Visst finns lärare som delar ut ordlistor, men de är få.



**Jonas Boström, vice**  
ordförande med  
utbildningsansvar,  
Uppsala studentkår

### Vad skulle ni önska att en sådan här konferens leder till?

**Jonas:** – Jag hoppas att den ger en ökad medvetenhet om de pedagogiska effekterna som språket har på undervisningens kvalitet. Engelska tas för självklart. Det leder till en del problem, som Björn Melander visade i sitt föredrag. Jag hoppas alla tar med sig kunskaperna härifrån och använder dem.

**Johan:** – Jag kan inte annat än hålla med. Vi ser att ett omedvetet förhållande till språkvalet leder till brister i undervisningens kvalitet. Det har både en pedagogisk och en språklig grund. Information går förlorad i två steg: dels genom att lärarna inte är lika bra på att lära ut på engelska, dels genom att studenterna inte är lika bra på att ta in vad lärarna säger. ►►

## Chalmers satsar extra på masterprogrammen

**Centrum för fackspråk och kommunikation erbjuder språkstöd till studenter i form av kurser och handledning.**



–Vi måste ha klart för oss att lärandeorienterad undervisning innebär mycket mer än att bara formulera lärandemål med aktiva verb! säger Magnus Gustafsson som föreläste på konferensen.

Magnus Gustafsson är föreståndare för centret. Ibland önskar han att kurserna vore obligatoriska:

– Ett problem är att alla våra kurser på masternivå är valbara, det vill säga studenterna läser dem vid sidan av den ordinarie ingenjörsutbildningens 300 hp. När det kör ihop sig så är det språkkursen man avstår från.

## Alla har inte samma språkförståelse

På masterprogrammen kommer 30 procent av studenterna från andra länder. Såväl studenter som lärare har mycket olika förkunskaper i engelska. Därför har Chalmers under tre år satsat 30 miljoner kronor på förbättringar, bland annat ett diagnostiskt test av blivande studenter för att styra in dem på olika stödkurser.

## Hoppas på fortsatt dialog

Vad önskar Magnus Gustafsson att konferensen ska leda till?

– Jag ser det som ett tillfälle att få kontakt med möjliga samarbetspartner. Det här är inte bara en språkfråga, utan det är viktigt att få med även programansvariga i utvecklingen. Det finns behov av att fortsätta dialogen nu när den kommit igång.

Han understryker att förmågan att kommunicera på engelska inte är sekundär, utan en förutsättning för lärandet.

Och det behövs incitament för att lärarna ska fortbilda sig. Det behöver vara formellt meriterande. ►►

# – hur undviker vi negativa effekter?



## Många kurser och projekt i Lund

Sara Håkansson är studierektor och pedagogisk utvecklare vid Lunds universitet. Undervisning på engelska har både en språklig och en pedagogisk sida. De är tätt sammanflätade, menar hon.



– Projekt som WikiW och podcasts från föreläsningar kompletterar de kurser vi ger för studenter och lärare, säger Sara Håkansson, en av föreläsarna

## Stöd till både lärare och studenter

En av de många kurser som ges för lärare syftar till att ge dem möjlighet att utvecklas i sin lärarroll genom att reflektera kring undervisningsspråket som pedagogisk utmaning. I kursen ingår att göra ett examinationsupplägg. Samtidigt får universitet in bra idéer.

Ett exempel på stöd till studenter är WikiW, en databas för engelska begrepp inom ekosystemteknik som baseras på frågor och svar från studenter och lärare.

Ytterligare ett exempel från Lund är en resursplattform med språkhjälp för akademiskt skrivande.

## Lärosäten kan stötta varandra

Sara Håkanssons recept för att undvika negativa effekter av undervisning på engelska är ett systematiskt angreppssätt som är sanktionerat på central nivå vid universitetet.

## Konferensen tycker hon är oerhört viktig:

Här får vi idéer om hur vi kan hjälpa varandra. Ett exempel är det danska centrum för parallellspråkighet som nämndes. När man träffas så här inspirerar man varandra. Det vore dumt att uppfinna hjulet gång på gång. Det handlar ju om att sätta studenternas bästa främst. ■

## Vill du veta mer om konferensen?

På konferenswebben kan du ta del av bland annat filmupptagningar från föredragen, posterutställning och reflektioner från deltagare. Efter nyår publiceras en antologi där föreläsarnas föredrag samlats tillsammans med en reflektion signerad moderator Kerstin Norén, rektor vid Karlstads universitet. [www.hsv.se/undervisningpaengelska](http://www.hsv.se/undervisningpaengelska).

## Länksamling med tips och idéer

Under konferensen kom önskemål om en länksamling med goda exempel på hur man kan hantera språkutmaningar på olika nivåer inom högskolan. En sådan kommer att finnas på konferensens webbplats under en period. Därför får du som har idéer och tips gärna skicka in dem till oss. E-posta dem till [gunnar.enequist@hsv.se](mailto:gunnar.enequist@hsv.se).



TEXT LENA HED

FOTO LARS OSCARSSON/DEVIRIM CAGLAR

# Stort behov av bra studievägledning

– Blir det lättare eller svårare att komma in till hösten 2010 med de nya tillträdesreglerna? Det var en av de vanligaste frågorna som ställdes till oss i [studera.nu](http://studera.nu)-montern vid höstens tre stora utbildningsmässor i Göteborg, Malmö och Stockholm.

Frågan är omöjlig att besvara. Det är lågkonjunktur, de som är födda 1989, 1990 och 1991 är babyboombarn och så ovanpå det införs de nya reglerna. Ständigt återkommande var också frågor om meritpoäng. I Stockholm var vi tre myndigheter som hjälptes åt. Montern bemannades av Högskoleverket, Skolverket och Verket för högskoleservice.

Lika svårt var det att ge information till dem som ville veta vilken utbildning som garanterat ger jobb – annat än att utbildning lönar sig. Vad är bäst – högskola eller universitet? Och vad är det för skillnad? Distans eller campusutbildning? Vilken utbildning har den bästa kvaliteten? Ta ett brejk eller börja studera i Sverige eller utomlands?

Behovet av bra studievägledning är tydligt. Många har en klar målbild framför sig, men många,

många behöver hjälp att reda ut intressanta områden.

## Anders och Måns frågade ut Framtidspanelen

På mässan i Stockholm framträdde även Högskoleverkets Framtidspanel.

Framtidspanelen finns i vanliga fall på [studera.nu](http://studera.nu) och består av Saco, Arbetsförmedlingen, TCO, SFS, Företagarna, SKL och Svenskt Näringsliv. Varannan vecka svarar de på en ny fråga som rör området utbildning och arbete.

Under diskussionen var trycket högt, och inför en stor publik behandlade Anders och Måns alla möjliga och omöjliga frågor om studier och arbete. Publiken fick veta att det är bra att göra ett så välinformerat val. Det är viktigare att välja rätt än att välja fort.

– Men det är inte livsviktigt, kommenterade Anders. Livet är ju långt.



Utifrån finurliga frågor som ”vilken är den mest värdelösa utbildningen?” och ”vilken är den sämsta studentstaden?” fick panelen lyfta fram all expertkunskap inom området.

Anders och Måns tog in kommentarer från publiken. En kille var på väg att tappa sugen helt. ”Frågar man om civilingenjörsutbildningen i montrarna så kommer man hem med en lastbil full med papper.” Det ledde in diskussionen på kvalitet och publiken fick bra tips på hur man kan göra för att hitta den utbildning som bäst matchar krav på inriktning, innehåll och kvalitet. ■

TEXT  
ANN SOFIE  
FREDRIKSSON  
OCH LOTTA  
BÄCKLIN

FOTO  
DEVIRIM CAGLAR



# Hellre alternativt urval än kvotering

**– Vid antagningen 2009 förekom 5 375 fall av diskriminering. Lärosätena bör använda alternativa urvalsmetoder istället för att kvotera. Och också tänka efter varför man vill kvotera. Är det till exempel ett problem att så många kvinnor blir veterinärer? För 40 år sedan var 96 procent av veterinärerna män. Det konstaterar Clarence Crafoord, chefsjurist på Centrum för rättvisa som drivit flera fall av diskriminering på grund av antagning baserad på kvotering på olika lärosäten.**

Centrum för rättvisa är en stiftelse som startades 2002 av Gunnar Strömmer. Man har fyra fast anställda, en forskningsstipendiat och en praktikant.

– Rätten till likabehandling är det område vi jobbar mest inom, berättar Clarence. När det gäller högskolor och universitet har vi just nu två fall på agendan. En grupp-talan mot Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) som gäller veterinärutbildningen och där dom faller i hovrätten den 21 december. Det handlar om att kvinnor diskrimineras när det gäller folkhögskolekvoten. Här gynnades männen vid lika meriter och hade därmed 38 gånger större chans än kvinnor att komma in vid ett så kallat viktat lotteri.

– Dessutom har vi en just påbörjad grupptalan mot Lunds universitet av kvinnor som sökt till psykologprogrammet där man också gynnat män.

## Svårt att tolka vilka åtgärder som är tillåtna

– I lagen står att man inte får diskriminera någon studerande som deltar i eller söker till en utbildning. Men det är inte lätt för högskolorna eftersom det är svårtolkat vilka åtgärder som är tillåtna som ett led i att främja jämställdhet. Lagstiftningen borde vara tydligare så man

slipper sådana här rättsprövningar, tycker Clarence Crafoord.

År 2006 fälldes Uppsala universitets juristutbildning för att studenter med utländska föräldrar hade kvoterats in på utbildningen. Man fälldes för otillåten kvotering och etnisk diskriminering.

Ungefär samtidigt dömde tingsrätten Karlstads universitet för att man kvoterat in män – positiv särbehandling – på sjuksköterskeutbildningen. Tingsrätten dömde att det inte är tillåtet med kvotering på grund av kön. Samma dom fick hälsoutvecklarprogrammet vid Örebro universitet.

– Om man tycker att det är ett problem med snedrekryteringen är det långt ifrån säkert att positiv särbehandling är vare sig en lämplig metod eller att den orsakar minst skada. Tjejer har bättre betyg från gymnasiet än killar. Därför tror jag att högskoleprovet eller alternativt urval – intervjuer eller skriftliga prov – det vill säga andra urvalsmetoder än betyg från gymnasiet, kan bryta snedfördelningen mellan könen utan att diskriminera någon, säger Clarence.

## Hur stort är då problemet?

Clarence berättar att man tittat på sökande som har det betyg som krävs för att komma in på alla pro-



Clarence Crafoord är chefsjurist på Centrum för rättvisa.

gramutbildningar vid 36 lärosäten.

Vid antagningen 2009 fanns 5 375 fall av diskriminering (en person kan ha blivit diskriminerad flera gånger). I 95 procent av fallen är det kvinnor som diskrimineras.

Vid 27 av 36 lärosäten finns diskriminerande antagningsregler och vid en majoritet av de största och mest populära utbildningarna (läkare, tandläkare, jurist, psykolog) används diskriminerande urvalsregler som drabbar kvinnor.

– Vi har JO-anmält DO (Diskrimineringsombudsmannen) avslutar Clarence. Centrum för rättvisa menar att DO är den statliga myndighet som har i uppdrag att se till att studenter inte diskrimineras, men trots omfattningen av diskrimineringen har man inte drivit ett enda fall som handlar om diskriminering vid högskolan. Därför kritiserar vi DO för att man inte tar sitt uppdrag på allvar. ■

TEXT  
ÅSA KLEVARD

FOTO  
CENTRUM FÖR  
RÄTTVISA

# FIKTIVA PERSONER SKA ÖKA JÄMSTÄLLDHETEN



Luleå tekniska universitet tar krafttag för att få fler kvinnliga professorer. Diskussioner utifrån fiktiva personer ska hjälpa till att bryta mönster och vanor.

Delegationen för jämställdhet i högskolan har delat ut pengar till LTU som ska driva ett stort projekt för att få fler kvinnor till professorstjänsterna. Endast 13 procent av professorerna vid LTU är kvinnor vilket är lågt även för ett tekniskt universitet. Utbildningar och seminarier ska hjälpa till att vända utvecklingen.

– Det går för långsamt. Om vi ska vänta på att det ska lösa sig av sig självt kommer det att ta alldeles för lång tid, säger Ylva Fältholm som är projektledare för LTU:s projekt.

För LTU är projektet Genusmedveten och hållbar kompetensförsörjning inte ett jämställdhetsprojekt i första hand. För LTU är projektet ett sätt att skapa en hållbar förändring som leder till högre kvalitet. Därför är det också många som kommer att beröras av projektet när det sätter igång. Alla som är inblandade i rekryteringsprocessen kommer att vara med. Prefekter, prorektor, administratörer, ledamö-

ter i anställningsnämnder, fakultetsnämnder och rekryteringsgrupper vid institutioner kommer att delta.

## Fiktiva personer att öva med

Metoden som LTU valt att arbeta med är tredelad. Varje deltagare kommer att få en utbildning om genus och ska därefter delta i ett uppföljande seminarium. Den tredje delen är en workshop där deltagarna resonerar kring påhittade personer; Personas. Tanken med att jobba med fiktiva personer är att deltagarna ska få något mer konkret att förhålla sig till och som de kan relatera till.

– Personas är ett sätt att få igång deltagandet och skapa engagemang. Deltagarna kan också få ta fram egna, alternativa Personas. Det får igång väldigt bra diskussioner, säger Ylva.

## Fastnar i jämställdhetsparadoxen

Kvinnor som är engagerade i jämställdhetsfrågan sitter med i många olika arbetsgrupper och projekt.

Universitetet vill också att det ska finnas kvinnor i alla arbetsgrupper. På LTU har man dock sett att det faktum att kvinnorna är färre än männen gör att de överutnyttjas. Paradoxen gör att kvinnor som engagerar sig i frågan får mindre tid över till sin egen forskning och fastnar därför i karriären.

– Kvinnorna överutnyttjas och ska sitta med i alla grupper som en symbol för jämställdheten. Det är bra för gruppen men är det så bra för kvinnan, säger Ylva.

Många aktiviteter som rör jämställdhet vänder sig bara till kvinnor som till exempel kvinnliga nätverk på lärosätena. Det är grupper utan makt och där männen inte har något att vinna på att delta. LTU hoppas också att projektet om genusmedveten kompetensförsörjning kommer att ge effekt även på den etniska mångfalden i lärarkåren.

För LTU är det här ingen kvinnofråga. Det är en kvalitetsfråga och den berör oss alla, säger Ylva. ■



– Det går för långsamt att få fler kvinnor till professorstjänsterna, säger Ylva Fältholm.

TEXT  
LARS OSCARSSON

FOTO  
PER PETERSSON

## Tydligare profilering av forskarutbildningen

**Från årsskiftet 2010 kan högskolor som idag inte får bedriva forskarutbildning tilldelas rätt att ge examen på forskarnivå inom ett område. Högskoleverket har därför utarbetat en skriftlig vägledning för ansökan.**

TEXT MARIA SÖDLING  
FOTTO DEVRIM CAGLAR

Ett område kan beskrivas som ett avgränsat kunskapsfält och kan rymma utbildningar i ett eller flera forskarutbildningsämnen. Till skillnad från dagens vetenskapsområde är området inte definierat i förväg, utan varje högskola bestämmer själv hur man vill avgränsa och benämna det område man ansöker om. Det behöver inte sammanfalla med område för masterexamen som redan finns vid högskolan. Det kommer alltså att variera från fall till fall vad ett område för examenstillstånd kommer

att omfatta. Forskarutbildningen ska kunna leda till generell doktorexamen eller konstnärlig doktorexamen.

## Forskarutbildningens kvalitet höjs

Grunden för reformen är regeringens proposition Forskarutbildning med profilering och kvalitet (2008/09:134), som presenterades våren 2009. Ett syfte med den nya ordningen är att åstadkomma en tydligare profilering av landets forskarutbildningar. Högskolor ska kunna ansöka om rätten att bedriva

# Organisationsförändringar på gång i Luleå

**– Luleå tekniska universitet är just nu inne i en positiv fas med god stämning, säger Johan Sterte, rektor sedan den 1 september. Vi lever i en högskolemässig högkonjunktur och vi har fått vår beskärda del av forskningsanslag.**

Universitetet har haft en period av svårigheter både av ekonomisk art och när det gäller att rekrytera studenter. Men nu är både tillströmningen av studenter och ekonomin god.

– Det är nu, under de goda åren, som vi behöver stärka oss inför framtiden, säger Johan. Vi vet att studentkullarna kommer att minska inom några år och vi måste hantera de demografiska förändringarna. Därför för vi aktivt framåtsyftande diskussioner.

Luleå har förhållandevis liten andel distansutbildning. Den skulle kunna ökas. Ett annat alternativ är att satsa mer på uppdragsutbildning eller livslångt lärande. Att rekrytera fler utländska studenter är ytterligare ett alternativ som diskuteras just nu.

– Mitt uppdrag är att samla ihop, strukturera och prioritera, men här finns mycket klokskap och stämningen är positiv.

Den största frågan för tillfället är de omfattande organisatoriska förändringarna som innebär att antalet institutioner ska minska från 13 till

mellan fem och sju stycken. Just nu är ett förslag på fem institutioner ute på remiss. Förslaget ligger också ute på universitetets webbplats. Universitetets styrelse ska fatta beslut i februari om den nya organisationen.

– Det är en väldigt vettig organisationsförändring, säger Johan. Ingen genomgripande förändring har genomförts sedan 1980-talet. Vissa institutioner är för små och svaga – genom sammanslagning blir de betydligt mer konkurrenskraftiga. Vårt syfte är att åstadkomma en stabilare bas att arbeta utifrån och att få till stånd en större kritisk massa och en kompetensmässig växelverkan.

## Väl profilerad trots bredd

Styrkan med Luleå tekniska universitet, enligt Johan, är just att det är ett universitet med tyngdpunkten på teknik. Därmed finns det en tydlig strategi – teknik är universitetets område. Men det finns också en bredd med dels humanistisk-samhällsvetenskapligt område, dels

en väl fungerande musikhögskola som kan samverka med varandra.

– Vi är väl profilerade trots den bredd vi har, säger Johan.

Johan Sterte kom till Luleå första gången redan 1994 som professor i kemisk teknologi. Han var också prorektor i några år innan han utnämndes till rektor för Växjö universitet 2003.

– Luleå tekniska universitet är ett väldigt trevligt och bra universitet, säger Johan, och det har en inriktning som stämmer väl ihop med mina egna erfarenheter och forskningsområden.

– Här finns rätt mycket go, vi får slåss litet hårdare här uppe. Det är längre mellan Umeå och Luleå än mellan Göteborg och Lund. Vi har campus i Skellefteå, Piteå och Kiruna; det är 35 mil mellan Luleå och Kiruna. Man lär sig med avstånden – det fungerar för att det måste fungera. ■

TEXT  
ANNE-MARIE  
LIBERG

FOTO  
NICKE  
JOHANSSON



forskarutbildning inom det fält där de redan nu är framgångsrika i forskning och utbildning. På så vis ska forskarutbildningens kvalitet nationellt sett höjas. Ett andra syfte är att ge konstnärliga utbildningsområdet möjlighet att utveckla sina forskarutbildningar utifrån sina egna förutsättningar.

## Beslut kan fattas under våren

Sedan i våras har Högskoleverket tillsammans med en referensgrupp arbetat med att ta fram en vägledning

för högskolornas ansökan. Referensgruppen har bestått av forskare med bred erfarenhet av att leda och planera forskarutbildning från landets olika lärosäten. Ordförande har varit Christina Ullenius, tidigare rektor vid Karlstads universitet. Vägledningen finns tillgänglig på Högskoleverkets webbplats. Sista ansökningsdag är 15 mars och verkets ambition är att fatta beslut om rätten att examinera på forskarnivå inom ett område före sommaren 2010. ■



**Maria Södling, utredare på Högskoleverkets utvärderingsavdelning.**

Avsändare

Högskoleverket

Box 7851, 103 99 Stockholm

Vid definitiv avflyttning eller felaktig adress sänds försändelsen vidare till adressen ovan.

SVERIGE



PORTO BETALT

## KTH får Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö

Skolan för datavetenskap och kommunikation (CSC) vid KTH får *Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö 2009* bland annat för att de har ett välutvecklat system för kontinuerlig förbättring, väldefinierade utvecklingsplaner på medellång sikt och en tydlig vision för framtiden. CSC fångar på ett innovativt sätt studenternas åsikter och utbildningen fungerar väldigt väl.

Högskoleverket delar för tredje gången ut *Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö*. Den delas ut till enskilda miljöer på universitet och högskolor. Fyra ansökningar från två lärosäten – KTH Skolan för datavetenskap och kommunikation, KTH Arkitekturskolan, Umeå universitet Psykologmottagningen och Umeå universitet Genusforskarskolan – kom in till Högskoleverket. En internationell bedömargrupp gjorde en

fördjupad granskning med platsbesök vid tre av dessa miljöer.

Vid bedömningen utgår man från olika kvalitetsaspekter som till exempel att det finns ett välfungerande system för kvalitetssäkring och infrastruktur, att enheten styrs av en kompetent ledning och av engagerade lärare med relevanta kunskaper, erfarenheter och förmågor och att studenternas inlärningsprocess främjas på bästa möjliga sätt.

Studenternas resultat ska vara mycket goda. Det ska också gå att beskriva vilka faktorer som är viktiga för framgången och på vilka sätt dessa faktorer är viktiga.

Utmärkelsen delas ut vid en ceremoni den 28 januari 2010.

Utmärkelsen ingår inte i det förslag till nytt system som planeras att användas från och med 2010. ■



Länk till rapporten på engelska finns på [www.hsv.se/publikationer](http://www.hsv.se/publikationer).

I januari kommer rapporten också på svenska.

TEXT

ÅSA KLEVARD

FOTO

ALEXANDER FLORENCIO

## NYA RAPPORTER



### The Knowledge Triangle Shaping the Future of Europe

Rapport på engelska från en konferens i Göteborg om kunskapstriangeln, dvs. utbildning–forskning–innovation.

Högskoleverkets rapportserie 2009:26 R



### Ranking of universities and institutions of higher education for information purposes?

Översättning av rapporten 2008:40 R som innehåller en kartläggning av fenomenet ranking i allmänhet och ett antal befintliga rankingssystem i synnerhet.

Högskoleverkets rapportserie 2009:27 R



### Etableringen på arbetsmarknaden

2007 var ett bra år för högskoleutbildade. Majoriteten hade etablerat sig på arbetsmarknaden ett år efter examen, de flesta i ett yrke som kräver högskoleutbildning.

Högskoleverkets rapportserie 2009:28 R



### Mått för genomströmning i utbildning på grund- och avancerad nivå

En undersökning av examensfrekvensen för alla yrkesexamen visar att kvinnor tar examen i större omfattning och på kortare tid än männen.

Högskoleverkets rapportserie 2009:29 R



### Granskning av kvalitetsarbetet vid sex universitet 2009

Högskoleverket har granskat hur universiteten i Göteborg, Linköping, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala arbetar med kvalitetssäkring av extern information, studentinflytande och personalens möjligheter till kompetensutveckling.

Högskoleverkets rapportserie 2009:30 R



### Tillsynsbesök vid Lunds universitet

Kursvärderingar har genomförts och sammanställts i nästan alla granskade kurser. Lärosädet har ett digert informationsmaterial om stödåtgärder till studenter med funktionshinder och rutiner för hur stödåtgärder ska hanteras.

Högskoleverkets rapportserie 2009:32 R



### Kartläggning av utbildning inom entreprenörskap och innovation

Det har skett en ökning de senaste fem åren av antalet högskoleutbildningar inom entreprenörskap och innovation inklusive företagande.

Högskoleverkets rapportserie 2009:33 R



### Centres of Excellence in Higher Education 2009

Skolan för datavetenskap och kommunikation (CSC) vid KTH får Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö i år.

Högskoleverkets rapportserie 2009:34 R



### Analys av tillsynsärenden beslutade 2005–2008

Högskoleverket tagit ställning till om lärosätena har följt gällande regler och om studenternas och andra enskildas rättssäkerhet tillgodosetts.

Högskoleverkets rapportserie 2009:35 R

God Jul och  
Gott Nytt År!